

de la *Celestina*, de Cervantes i en general al de tots els medievals i renaixentistes; per més que Góngora se'n serví, i tant, que el mot es convertí en símbol de culteranisme, això precisament revela que era un terme estrany a l'ús vulgar, italianisme recent i amb el regust del ll. *scopulus*. Però també en portuguès és una paraula ben tardana, que no apareix fins a Sá de Meneses (1634) i en Franco Barreto (1664); encara manca en Bento Pereira (1647) i si bé ja el recullen tractadistes des de Madureira (c. 1720 o 30), és amb la declaració que és «voz castelhana».² L'absència del nostre mot en la toponímia castellana i gallego-portuguesa, així com en els dialectes, i l'ús figurat en què tant abunda, ultra el tractament fonètic, són indicis inequívocs de procedència forastera: indubtablement els mots antics i populars foren en castellà *arrecefe* i *peñasco*, junt amb *farallón*, catalanisme, i *laja* portuguesaisme.

La qüestió de l'it. *scoglio* és més complicada. Es troba des de princ. S. XIV (Fr. de Barberino, † 1348), i Dante se'n serveix sovint a l'*Inferno*, parlant dels que emergeixen dels estanyes avernals (per cert que el seu «preparador» Andreu Febrer el verteix en la forma catalana *escuy* (xviii, 16, etc.).³ Però la seva palatal *gli* indica forçosament una provenença de l'Alta Itàlia: i això tant se val que partim de *scopulus* com de *scöclü. Quant al genov. *scheüggio* (= *skögo*), l'oc. *escuelh* i el nostre *escull*, només es poden explicar fonèticament a base de *scöclü,⁴ vist el fet, subratllat per Parodi (AGI xvi, 339), que les varietats lígures, com la de Bussana, que distingeixen entre -*p'l*- i -*c'l*- (o -*l*-) tenen *scöju*, forma que correspon a aquest darrer grup i no pas al primer. Per tant s'ha de rebutjar l'opinió de M-Lübke (ZRPb. xx, 1898, 137), més tard defensada per Vidos (*Parole Marin.*, 364-9), que la forma de Ligúria provenia de *scopulus*, gràcies a la confusió que en el modern (però no en l'antic) dialecte de Gènova s'ha produït entre -*p'l*- i -*c'l*-, i que des de Gènova s'hauria propagat el mot a les altres llengües romàniques gràcies a un meravellós sentiment de la correspondència fonètica en el vocalisme. Aquest punt de partida només fóra admissible per a algunes de les formes italianes.

M-Lübke mateix va abandonar la seva tesi en el *REW*, 7738. Bertoni, *ARom.* xxiv, 333-4, rebutja encertadament la de Vidos, i creu que caldrà estudiar-ho millor, encara després d'aquest i de Skok. Anàlogament Prati (s. v.), que ja es decanta amb mi a admetre un canvi en -*cülus*; posa en pertinent relleu que «deve essere di origine marinaresca, non avendo lasciate tracce in nomi di luoghi interni, sui monti, etc. Da *scopulus* vennero *scöppio* (umbro) 'scoglio' e parecchi nomi di luoghi *Scöppio*, *Schiöppo*, e in altra trasformazione, *Scövolo* (Salò), *Scopolo* (ven. ant.)».

En fi el savi lingüista iugoslau Skok, tot cridant l'atenció sobre el serbo-croat *školiš*, provinent de Venècia (*Rom.* lvii, 1931, 465-78, 610), creu que el mot italià ve de Venècia, on avui es pronuncia *scogio*, però abans sonava *scoglio* (cf. la forma croata); cert que les raons adduïdes per Vidos semblarien oposar-se a la di-

fusió des de Venècia (de tota manera Prati assenyala *scolium* ja en el S. XIV en Sanudo Torsello, suposo venecià): hi pogué haver pel que fa a Toscana i resta d'Itàlia confluència dels dos corrents; amb el cas del ven. *scogio*, cf., tanmateix el ven. (*soto*)*scagio*, istr. *scaio* 'aixella', que bé semblen provinents de *scapula* 'muscle' (*RFgn.* xiv, 439). Pot haver-hi alguna cosa de cert en la enginyosa idea de Skok que en el canvi en *scoculu, modelant-se sobre el canvi de *manuclü* < *manupulu*, influí el desig d'evitar la interpretació de *scopulus* com un diminutiu de *scopus* (< *σκόπος*), 'objectiu, blanc de punteria', idea que efectivament podia tornar-se una espècie de mareig obsessiu per als navegants.

En conclusió d'aquestes recerques, la raó de la deformació de *scopulus* en *scoclu encara resta obscura. Però em sembla clar que s'ha de relacionar amb el caràcter sobrevingut, manllevat, del mot *scopulus* en llatí, que si bé ja figura en Enni, avi de la llengua literària de Roma, prové del gr. *σκόπελος*, transformat en la vocal interna per la transmissió de llengua parlada en boca dels navegants, caràcter que pogué donar lloc a tota mena de deformacions (p. ex. *scopellus* < *σκόπελος*, d'on provenen formes sicilianes i dalmàtiques, veg. *Rom.*, l. c. i lviii, 258-60), sigui per dilació de la *c* precedent (cf. el cas de les variants nostres *cöpus i *röculus, nota 4, que li formen el revers de la medalla), sigui per assimilació al cas de *manuclü*,⁵ o sigui per influència d'algun mot desconegut.⁶

Jo, però, em fixaria especialment en dos fets. A la -*π*- grega corresponia normalment *qu* o *k* en llatí (*coquere*=gr. *πέπων*, *πέπεμαι*) correspondència repetidíssima i conscient en tothom. ¿No fou, doncs, per una iniciativa de navegants de bons coneixements bilingües, que es faria el canvi? Tothom recordava casos com *ἀμφιρόλος*=ll. *anculus*, *ατ-πόλος/βουκόλος*>ll. *bucolus*, *bucolica*! Aqueix tipus d'adaptació era ben d'esperar, doncs, per part de llops de mar espavilats, que sentirien aqueixa -*p*- com a «massa grega».

D'altra banda el gr. *σκέπτομαι* 'jo miro' resultava d'una metàtesi en lloc de *σπέχιομαι*, i, com suggeria Vendryes (*Comptes Rendus de l'Acad. des Inscr.*, 1932, 200), aquesta metàtesi degué ser provocada precisament per un fals sentiment d'afinitat amb *σκόπελος* 'risc de mariners' (cf. la història de *RISC*), 'perill' en general, al·ludint al *mal donat*, al «mal de ojo», «mauvais oeil», «böser Blick». Alguna romanalla degué quedar llarg temps de l'antiga forma *σκέπιομαι* en els dialectes grecs (cf. el miceni *ἀρτοπόκος*=*ἀρτοκόπος*, *δκως*=*θπως*),⁷ i la convivència de les dues variants *spek-* i *skep-*, en el verb, repercutiria en la creació d'una forma mixta de les dues en el cas de *scopulus*>*scoclu*.⁸ Tots aquests factors, sumant-se havien de determinar que aqueixa variant irregular

*scoclu es consolidés en l'ús romànic.

DERIV.: *Escullar-se*. *Escullat*. *Escullera* [Lab. 1839, grafia errònia *escollera*]. *Escullós*. Cal, però, eliminar dels articles d'*AlcM* l'acc. 4 i 5 d'*escull* i l'acc. 2 d'*escullós*, pròpies del Maestrat, que vénen d'*escollir* pa-